

2001. – С. 72-81.
7. Михайлова Е.В. Интертекстуальность в научном дискурсе (на материале статей): Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Волгоград, 1999. – 18 с.
  8. Ревзина. Лингвистика XXI века: на путях к целостности теории // Критика и семиотика. – Вып. 7. – Новосибирск, 2004. – С. 11-20.
  9. Синиця І.А. Діалогічність у науковому мовленні // Мовознавство. – 2004. – № 2-3. – С.55-60.
  10. Соссюр Фердинанд де. Курс общей лингвистики. – М.: Прогресс, 1977. – 267 с.
  11. Старовойтенко Е. Б. Современная психология. – М.: Торофан, 2001. – 580 с.
  12. Фельдман В.Е. Дискурс и дискурсивность // Вестник Новгородского ун-та. Серия “Филол. Науки”, – Н.Новгород, 2003. – С. 89-93.
  13. Чернявская В.Е. Интерпретация научного текста. – М., 2003. – 411 с.
  14. Teufel S. Mate-discourse markers and problem-structuring in scientific articles. – Center of Cognitive Science, University of Edinburg // <http://www.cogsci.ed.ac.uk>. – 1999.

Кравченко І.В.
Київський національний
лінгвістичний університет

Французька поезія метареалізму: ключові концепти

Параболічне й парадоксальне поетичне мислення набули особливої виразності в поезії кінця ХХ століття, націленої не на спрощення та примітивізацію словесного поетичного образу, а на його семантичне ускладнення [2, 98]. Цей напрям стає відомим як в російській, так і в українській поезії під ім'ям **метапоезії** [там само]. Метареалізм – художньо-інтелектуальна течія 1970-1990-х рр., представлена поезією та есеїстикою. В філософському плані це реалізм не фізичної даності, а надфізичної природи речей [4]. Явище метареалізму було “відкрите” і введене в літературознавство Костянтином Кедровим і Михайлом Епштейном на початку 80-х рр. минулого століття. Спочатку це поняття застосовувалось щодо творчості певної групи російських поетів, проте універсальність і ємність терміна дозволяє застосовувати його у більш широкому контексті, позначаючи ним явища, характерні для усієї сучасної поезії. Художній метод метареалізму розвинувся із засад символізму та романтизму. Проте, на відміну від символізму, який підрозділяв реальність на “нижчу” і “вищу”, “уявну” і “справжню”, в метареальному мистецтві кожне явище сприймається як ціль у собі, а не засіб досягнення чи зображення чогось іншого. Від сюрреалізму метареалізм вирізняє те, що сюрреалізм звертається до підсвідомого, а метареалізм – до надсвідомого. Особливості метареалізму часто визначаються на контрасті з іншою художньо-інтелектуальною течією цієї епохи – концептуалізмом. Концептуалізм – це поетика чистих понять, знаків, відірваних від реальності, яку вони нібито покликані позначати, поетика схем і стереотипів, що демонструють відірваність форми від субстанції, слів від речей [4]. Полеміка між метареалізмом і концептуалізмом за своєю логічною суттю відтворює давню суперечку в середньовічній філософії між реалізмом і номіналізмом (поміркований різновид якого так і називався – концептуалізм) [там само].

З розвитком когнітивної лінгвістики та когнітивної поетики в центрі уваги дослідників – інтерпретація не одиниць мови, а способу структурування знань про світ, що представлені в мовних одиницях. Необхідність поглибленого вивчення засобів концептуальної організації знань у процесі побудови та розуміння художньої картини світу автору та її особливостей у поетичному тексті визначають *актуальність* обраної теми.

Мета статті полягає у дослідженні ключових концептів французької поезії

метареалізму (на матеріалі творів Іва Бонфуа та Філіпа Жакоте). Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: визначити особливості формування словесних образів поезії метареалізму та встановити основні (ключові) притаманні їй концепти.

Метареалізм визначається як спосіб зображення присутності вічного в реальному. Для “мета” найважливішою зображувальною основою виступає не мова, а логос – більш широке поняття, де контекст, смисл чи не до кінця омовлене відчуття первинні [1, 49].

Прояв мета-погляду в словесному мистецтві (і не лише в ньому) пов'язаний із кризою у всій культурній ситуації кінця ХХ століття. Розрив між словом і предметом, між власне словами, між категоріями – все це практично не фіксувалося традиційною поетикою [1, 48]. Метареальний образ не просто віддзеркалює одну з цих реальностей (дзеркальний реалізм), не просто порівнює, уподібнює (метафоризм), не просто відсилає від однієї до іншої через натяки, перифрази (символізм), а розкриває їх справжню причетність, взаємоперетворення. Образ стає ланцюгом метаморфоз, що охоплюють Реальність як ціле. При цьому слова спрямовані до межі культурної архетипічної та кенотипічної багатозначності [4].

Образна база метареалізму – історія світової культури. Відсутність яскраво вираженого ліричного героя, що замінений сумою бачень, геометричним місцем точок зору, рівновіддалених від “я” чи розширюючи його до “понад-я”, що складається з безлічі очей [4]. У лексичному плані метареалізм – поезія підкреслених слів, кожне з яких прагне максимуму значимості й багатозначності [там само]. Деякі дослідники використовують інші терміни для позначення метапоезії. Так, французькі та українські дослідники визначають метапоезію як філософську поезію або поезію роздумів [2; 8; 9]. Мольпуа називає метапоезію “поезією присутності та місця” [10].

Присутність – ключове поняття поезії і думки Іва Бонфуа та Філіпа Жакоте. Вона постає як можливість синтезу реального і надреального [9]. Упродовж ХІХ і ХХ ст. поезія завжди визнавала існування певного Абсолюту, на відміну від філософії, що спрямувала усі свої сили на продовження руйнування метафізичного. Поезія в своєму прагненні “відчутної присутності” [3, 66] звертається до випадкових реальностей світу, щоб доторкнутися до них, відчутти їх, перш ніж поняття (концепти) зітруть кольори життя. Бажання апофеозної присутності простежується у віршах як спроба доторкнутися, передати суміжність (а не відповідність) слів і речей. Звідси, поява гіпотези щодо індексальності знаків у поезії, а не символічності [11]. Ж.Дерріда проголошує, що мімезис ґрунтується на репрезентації “істини та присутності”. Ця заснованість на трансцендентному означуваному та філософії присутності є істотною для мімезису, але антитетичною до постмодернізму. Де Май також визнає “одвічну проблему”, яку становить перед філософією образна мова, що великою мірою спирається на міметичні уявлення. Не приймаючи метафізику присутності, постмодернізм заперечує долінгвістичний зв'язок із природою, що його передбачає мімезис [3, 266]. Поштовхом до появи метапоезії стала деполяризація свідомості, переосмислення розуміння й зображення реальності поетичним мистецтвом.

Ознаки належності до метареалістичної поезії виявляються у творчості не лише французьких поетів І. Бонфуа, А. дю Буше, М. Дегі, А. Дотель, Ф. Жакоте, Ж. Фолен, а й російських (І. Жданов, М. Ладигін, О. Сєдакова), українських (О. Драгомощенко, І. Калинець, Л. Костенко) та багатьох інших.

Основний троп метареалістичної поезії метабола – (metabole, від грецького *metabole*, перекидання, поворот, перехід, переміщення, зміна) – тип художнього образу, що передає взаємопричетність, взаємоперетворення явищ; один із різновидів тропів, поруч із метафорою та метонімією [4]. Ознаки так званої метаболічної поетики можна знайти у

таких класиків поезії ХХ століття, як Р.-М. Рільке, П. Валері, О. Мандельштам [6, 75].

Метафора чітко поділяє світ на порівнюване і те, з чим порівнюють, на зображувану дійсність і спосіб зображення. Метабола – це цілісний образ, неподільний надвоє, що відкриває в собі кілька вимірів [4]. По суті, метабола – це подвійник вінок, заплетений у коловороті реальності, що повільно обертається, наче стрічка Мьобіуса, де ніяк не можна визначити точку, межу, розрив, де внутрішня сторона переходить у зовнішню, і навпаки. Якісна відмінність метаболи від метонімії, як і від метафори, полягає в тому, що двочленність долається в розтягнутому проміжку, в неділимому на частини третьому, середньому члені [6, 77].

Праобраз метаболи в міфологічному мистецтві давнини – метаморфоза. Термін “метаморфоза”, на думку М. Епштейна, не зовсім влучний, оскільки він передбачає розгорнення перетворення у часі. Для сучасної поезії важливий не процес взаємоперетворення речей, а момент їх причетності, позбавлений часової тривалості [6, 78]. Метабола – це нова стадія поєднання різнорідних явищ, своєрідний троп-синтез, що відтворює певні особливості троп-синтези, тобто метаморфози [4].

Французька поезія метареалізму має кілька образів (концептів), які виділяються частотою вживання та виконують важливу смислову функцію. Тематика та основні образи поезії метареалізму – це результат пошуку справжніх цінностей; тексти насичені архетипами “кохання”, “смерть”, “слово”, “земля”, “вітер”, “ніч” тощо [12]. М. Епштейн так пояснює феномен образів природи як ідеальних засобів вираження для філософської поезії: “небо”, “вогонь”, “вода”, “світло”, “повітря” – все це цілком наочні, конкретні уявлення і разом із тим загальні, нетленні поняття, якими користується і поезія, і філософія, тим самим через природу “приріднюючись” один до одного. Поезія, усвідомлюючи сутність природних явищ, стає філософською, а філософія, усвідомлюючи природні сутності, – поетичною [5, 20].

Цікаво простежити наявність схожого кола понять як в поезії Бонфуа, так і в поезії Жакоте. Так, концепт НЕВЛОВИМЕ мислиться як невовимість реальності (невидиме, нескінченне, незнайоме – “*l'invisible*”, “*l'infini*” *ma* “*l'inconnu*”):

Ce monde n'est que la crête d'un invisible incendie (Jaccottet, 35)

Rien n'a changé,

Ce sont les mêmes lieux et les mêmes choses,

Presque les mêmes mots,

Mais, vois, en toi, en moi

L'indivis, l'invisible se rassemblent. (Bonnefoy, 283)

Ключовим для творчості метареалістів Бонфуа та Жакоте є концепт СВІТЛО:

Est-ce la lumière vraie avec ces veines ardentes, ces dents de fauve?

Est-ce la lumière juste qui mord en éblouissant?

Et peut-elle être éternelle ainsi vêtue de larmes et de soupirs?

Quels yeux nous faudra-t-il et quelle patience, ou quelle cécité plutôt soudaine pour voir le jour? (Jaccottet, 76).

Et sans place dans la lumière qui va seule (Bonnefoy, 320).

Основними образами є об'єкти живої природи (тварини, птахи, рослини), за якими Жакоте та Бонфуа споглядають через вікно (що є також одним із центральних образів), тому переважають візуальні та одитивні відчуття.

Кольорова палітра коливається від зеленого, червоного, синього кольору неба і води до золотавого пшениці й світла.

Одними з ключових є також концепти СМЕРТЬ, СТРАХ, МОВЧАННЯ та ВТРАТА

на фоні зимової чи осінньої природи:

*Dans l'herbe à l'hiver survivant ces ombres moins pesantes qu'elle,
des timides bois patients sont la discrète, la fidèle, l'encore imperceptible mort:
Toujours dans le jour tournant ce vol autour de nos corps
Toujours dans le champ du jour ces tombes d'ardoise bleue.* (Jaccottet, 11).

*Je me réveille, il pleut. Le vent te pénètre. Douve, lande résineuse endormie près de moi.
Je suis sur une terrasse, dans un trou de la mort. De grands chiens de feuillages tremblent.*
(Bonnefoy, 48).

Мета французьких метареалістів – досягти центру:

*Pour entrer dans l'obscurité prends ce miroir
où s'éteint un glacial incendie.*

*Atteint le centre de la nuit tu n'y erras plus reflété
qu'un baptême de brebis.* (Jaccottet, 14).

Le centre est près de toi et loin de toi,

Tu as marché, tu peux marcher, plus rien ne change,

Toujours la même nuit qui ne s'achève pas. (Bonnefoy, 120).

Трансцендентними і сакральними образи поезії метареалістів стають завдяки персоніфікації природи, оскільки в пейзажах їх приваблює не природа сама по собі, а прихована за явищами природи невлівима ІСТИНА [7, 82]:

Vérité, non-vérité se résorbent en fumée

*Monde pas mieux abrité que la beauté trop aimée, passer en toi, c'est fêter de la poussière
allumée*

Vérité, non-vérité brillent, cendre parfumée (Jaccottet, 12).

Il tombera dans l'herbe, ayant trouvé

Dans l'herbe le profond de toute vérité (Bonnefoy, 123).

Проведене дослідження виявило, що французька поезія метареалізму у своєму прагненні “відчутної присутності”, об’єднаної, злитої реальності звертається до нового виду тропу – метаболі. Такий образ, на думку Л. І. Белехової, є наслідком еволюції художнього способу відображення життя – від дієгезису до семіюзису, що означає прагнення поета створити єдність із протилежностей, об’єднати фрагменти в цілісність, відтворити ГАРМОНІЮ через інтеграцію сутностей образу шляхом відшукування та сплетення їх архетипних характеристик [2, 102]. Пошук гармонії, “істинного місця”, істини знаходить своє вираження в ключових концептах метапоезії [10], серед яких головну роль відіграють першоелементи буття (ВОДА, ВОГОНЬ, ЗЕМЛЯ, НЕБО/ПОВІТРЯ), концепти НЕВЛОВИМЕ, СВІТЛО, МОВЧАННЯ, СМЕРТЬ.

Подальше дослідження концептуальної організації поетичних текстів метапоезії у перспективі дозволить не лише виявити ключові концепти метареалістичної поезії, а й установити ієрархію між ними та визначити, який концепт вони у сукупності реалізують.

Використана література:

1. Аристов В. Заметки о “мета” // Арион: Журнал поэзии. – М.: Изд-во Дом Русанова, 1997. – Вып. 4 (16). – С. 48–60.
2. Белехова Л.І. Образный простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: Дис. ...д-ра філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – К., 2002. – 467 с.
3. Енциклопедія постмодернізму / За ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун; наук. ред. О.Шевченко. – К.: “Основи”, 2003. – 503 с.
4. Проективный словарь философии. Новые понятия и термины. – № 19 // <http://www.topos.ru/article/2553>
5. Эпштейн М. “Природа, мир, тайник вселенной...” Система пейзажных образов в русской поэзии. – М.: Высшая школа, 1990. – 303 с.

6. Эпштейн М. Что такое метабола? О “третьем” тропе // Стилистика и поэтика: Тезисы всесоюзной науч. конф. – Вып. 2. – М.: Ин-т русского языка АН СССР, 1989. – С. 75-80.
7. Champion P. La Réalité du réel. Essai sur les raisons de la littérature. Rennes: Presses Universitaires de Rennes, 2003. – P. 82-84.
8. Élie M. Éthique et poétique de Philippe Jaccottet // Noesis. – N°7: La philosophie du XXe siècle et le défi poétique // <http://revel.unice.fr/noesis/document.html?id=25>
9. Maulpoix J.-M. Introduction à la lecture d'Yves Bonnefoy // <http://www.maulpoix.net/Oeuvre%20de%20Bonnefoy.htm>
10. Maulpoix J.-M. La poésie française depuis 1950: diversité et perspectives. – 1999 // <http://www.maulpoix.net/Diversite.html>
11. Pinson J.-C. De l'athéisme poétique aujourd'hui (Contingence, ironie et lyrisme) // Noesis. – N°7: La philosophie du XXe siècle et le défi poétique. – 2002 // <http://revel.unice.fr/noesis/document.html?id=34>
12. Thélot J. Poétique d'Yves Bonnefoy // L'histoire des idées et critique littéraire. – V. 214. Genève: DROZ, 1983. – 280 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Bonnefoy Y. Poèmes. – P.: GALLIMARD, 2002. – 345 p.
2. Jaccottet P. Aires. – P.: GALLIMARD, 2003. – 87 p.

Красовська І.В.
Київський національний
лінгвістичний університет

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Сучасна інтонологія, розширюючи свої напрями, залучає дані таких суміжних дисциплін, як когнітологія, психологія, нейролінгвістика, соціологія тощо, завдяки яким доводиться кореляція та взаємозумовленість між мовленням та мисленням. При цьому експериментально-фонетичні дослідження емоційного мовлення останніх років зорієнтовані на встановлення основних принципів сприйняття й концептуалізації звукової інформації у свідомості людини (див. напр. [4; 5; 6; 7]).

Доцільно зауважити, що мовленнєвий акт, за допомогою якого мовець виражає своє ставлення до світу, людей, процесу й результатів своєї практичної діяльності, визначається С. Кацнельсоном як основа мовленнєво-розумової системи людини [1, 392-393]. У свою чергу Н. Кук, спираючись на результати свого експериментально-фонетичного дослідження, стверджує, що мовленнєва діяльність є динамічним переходом від дифузного уявлення про об'єкт до ментальних репрезентацій, які допомагають категоризувати навколишнє середовище [5, 200-235]

Незважаючи на безпосередні спроби вчених розширити наукові уявлення про створення висловлення та особливості його сприйняття, природа цих процесів і дотепер залишається недостатньо вивченою. Справедливо підкреслюється, що структура мовленнєвої діяльності людини надзвичайна складна й об'єднує протилежності: автоматизм – творчість; дискретність/континуальність; лінійність/ багатоплановість [3, 5-6]. Проте, відсутність системного підходу до вивчення механізмів мовленнєвої діяльності та її ролі у процесах категоризації навколишнього середовища визначає *актуальність* її подальшого всебічного дослідження за допомогою сучасних методик проведення фонетичних експериментів. Виходячи з цього, нами було проведено експериментально-фонетичне дослідження з *метою* встановлення особливостей кодування й сприйняття